

Tudi obsojenec sam mora občutiti kazen predvsem kot povračilo, kot *malum passionis, quod infligitur propter malum actionis*. V nekaterih svojih odredbah o kaznih (n. pr. o konfiskaciji imovine) gre čsl. nkz. v tej smeri predaleč.

Novi čsl. nkz. je nadalje odstranil vse več ali manj sporne pravne konstrukcije, med njimi tudi Miříčkovovo triparticijo krivdnih oblik, ki je bila tako karakteristična za prva dva načrta čsl. nkz. iz l. 1921 in 1926.

Z zakonodajno-tehničnega stališča spada novi čsl. nkz. med posebno skrbno izdelane. V njem so izpopolnjene marsikatero bistvene vrzeli, ki jih opažamo v naši kazenski zakonodaji, zlasti glede očevalnih odredb. Na splošno pa ne moremo trditi, da je čsl. nkz. iz l. 1937. po svoji celotni vsebini vedno boljši in naprednejši v primeri z jugosl. kz., čigar dobrih lastnosti ne smemo podcenjevati. Vsekakor bo novi čsl. nkz. prav gotovo dobro služil za kritično komparacijo, v mnogih primerih pa tudi kot odličen zgled pri bodoči novelizaciji naše materialne kazenske zakonodaje.

Imuniteta senatorjev in narodnih poslancev.

Dr. Fran Ogrin.

I. Pojem imunitete.

Pojem imunitete hočem opredeliti na osnovi našega pozitivnega prava. V tem pogledu imamo sledeče zakonite določbe:

Člen 74. ustave.

Senatorji oziroma narodni poslanci ne odgovarjajo zaradi glasu, ki so ga oddali kot člani senata ali narodne skupščine.

Za vse izjave in vse postopanje pri izvrševanju mandata bodisi v sejah senata ali narodne skupščine, bodisi v odborih ali v posebnem odposlanstvu ali v posebni dolžnosti po naročilu senata ali skupščine, so senatorji ali poslanci odgovorni senatu ali narodni skupščini po določbah poslovnika. Za one izjave in postopanje, ki vsebujejo kaznivo dejanje, so senatorji in narodni poslanci odgovorni tudi

pred rednim sodiščem, če da senat ali narodna skupščina dovolitev za to. Vendar so za razžalitve, klevete in zločinstva senatorji in narodni poslanci odgovorni pred rednim sodiščem tudi brez predhodne dovolitve senata ali narodne skupščine.

Člen 75. ustave.

Brez pooblastitve senata oziroma narodne skupščine se njeni člani za kazniva dejanja, učinjena izven izvrševanja mandata, ne smejo klicati na odgovor, niti se jim ne sme odvzemati svoboda, dokler traja njih mandat, razen, če se zalotijo na samem dejanju zločinstva ali prestopka. Vendar pa se v tem poslednjem primeru takoj obvesti senat ali narodna skupščina, če sta zbrana, in senat ali narodna skupščina da ali odreče pooblastitev, da se pristojno postopanje nadaljuje ob času zasedanja.

Imunitetna pravica senatorjev in narodnih poslancev nastane z dnem izvolitve ali imenovanja.

Če postane kdo senator ali narodni poslanec, preden se je zoper njega zaradi kaznivega dejanja izrekla izvršna razsodba, obvesti oblastvo, ki vrši poizvedbe in preiskavo o tem, senat ali narodno skupščino, ki da ali odreče pooblastitev za nadaljevanje postopanja.

Član senata ali narodne skupščine se sme klicati na odgovor samo za ono dejanje, zaradi katerega je izročen.

Te ustavne določbe so povzete tudi v zakon o poslovnem redu v narodni skupščini z dne 26. novembra 1931, Sl. l. 602/80 in v zakon o poslovnem redu v senatu z dne 3. decembra 1931, Sl. l. št. 637/82 in sicer čl. 74. v § 110., čl. 75. ustave pa v § 108. teh dveh zakonov.

Podobno je uredila imuniteto tudi že vidovdanska ustava iz leta 1921.

Ako pretrimo cit. zakonite določbe, moremo opredeliti pojem imunitete tako-le:

Senatorska in poslanska imuniteta je zakonito urejena zaščita senatorjev in poslancev v pogledu odgovornosti in kazenskega preganjanja zaradi njih izjav in dejanj. Potemtakem obsega imuniteta v širšem smislu besede dejanja senatorja in poslanca, storjena v izvrševanju in izven izvrševanja mandata, dočim bipodpojmom imunitete v ožjem smislu bilo razumeti le slednje imenovana dejanja.

Radi okrajšave bom nazival v tej razpravi senatorja in narodnega poslanca s skupnim imenom delegat ali narodni predstavnik.

II. Obseg imunitetnih pravic.

Da ugotovimo obseg imunitetnih pravic, je treba razčleniti gornje zakonite določbe in presoditi njih odnos do kazenskopравnih pravil.

A) Dejanja v izvrševanju mandata.

Glasovanje. Da more biti delegat neoviran in svoboden v izvrševanju svojega delegatskega poklica, ne sme biti njegovo glasovanje podvrženo nobeni odgovornosti. Zato je to tudi izrečno uzakonjeno.

Ostalo postopanje. Ostalo zadržanje narodnega predstavnika v izvrševanju mandata je v prvi vrsti poklicano presoјati zakonodajno telo, čigar član je. Zato odgovarja delegat za izjave in postopanje, posvedočeno na sejah senata ali skupščine, na sejah njih odborov ali povodom izvrševanja funkcije kot član posebnih odposlanstev, ki jih je odredilo zakonodajno telo, predvsem temu. To sledi iz čl. 76. ustave, gori imenovana zakona o poslovnem redu senata in narodne skupščine pa vsebujeta v §§ 97 do 106 še posebne odredbe o tem (disciplinski predpisi). Disciplinske kazni so: 1. opomin na red, 2. zapisan opomin na red, 3. odvzem besede, 4. začasna izključitev od sej (do 30 sej). Prve tri kazni in izključitve do treh sej izreka predsednik, daljše izključitve zbornica. Predsednik more radi vzpostavitev reda tudi sejo prekiniti in predčasno zaključiti.

Imenovane disciplinske odredbe imajo namen, zavarovati na eni strani ugled zbornice, na drugi strani pa zagotoviti red na sejah in nemoteno poslovanje na njih.

Ako pa delegatovo postopanje ne krši samo discipline, miru in reda zbornice, ampak je konkretno dejanje tako, da predstavlja tudi dejanski stan kršitve pozitivnih kazenskih predpisov, je jasno, da je delegat odgovoren zato, ker pravni predpisi glede odgovornosti (§§ 16. do 25. Kz) ne poznajo kakega izključevalnega razloga, ki bi temeljil na položaju narodnega predstavnika.

Zato določa čl. 74 ust., ki bi mogla kot fundamentalna *lex specialis* sicer uzakoniti nasprotno pravilo, da so delegati za taka dejanja (kazniva dejanja) odgovorni tudi pred rednim sodiščem. Kazensko postopa-

nje pa se more izvesti le, ako da zbornica dovoljenje za to. Ta predhodna dovolitev pa ni potrebna v primerih, ko zagrēši delegat razžalitev, kleveto ali zločinstvo sploh.

B) Kazniva dejanja izven izvrševanja mandata (čl. 75. ustave).

Delegat, ki izvrši kaznivo dejanje izven zborničnih in odborovih sej ali izven funkcije kot član zborničnega odposlanstva, odgovarja za to po obstoječih kazenskopравnih pravilih, toda ustava ga ščiti v pogledu izvedbe kazenskega postopanja. Dokler traja mandat, se to ne more pričeti, ako ne da zbornica pooblastitve za to. Ta odobritev pa ni potrebna, ako se zaloti narodni predstavnik na samem dejanju zločinstva ali prestopka.¹ Vendar pa je nadaljevanje kazenskega postopka v tem primeru odvisno od tega, ali zbornica, ki jo je, ako je zbrana, nemudoma obvestiti o uvedbi kazenskega postopka, dá pooblastitev za nadaljevanje v času zasedanja.

Smisel ustavne določbe je, da mora biti delegat zaščiten zoper samovoljne kazenske prijave, na drugi strani pa mu mora biti zajamčeno neovirano vršenje delegatskega posla, zlasti udeležba na sejah.

Na katera kazniva dejanja se nanaša opisana imuniteta? Po obstoječem pravnem stanju razlikujemo namreč sodno kazniva, upravno kazniva in disciplinsko kazniva dejanja.

Predvsem velja predpis čl. 75 za sodno kazniva dejanja. Po tem zakonitem predpisu se narodni predstavnik ne sme klicati na odgovor, in se mu tudi ne sme kratiti svoboda (brez pooblastitve ali brez zalotitve na samem dejanju). Iz tega sledi, da se ne sme zoper njega začeti kazensko postopanje. Zato se ne sme pozvati na zaslišanje ali se vršiti zaslišanje samo na sebi, še manj pa se more zoper narodnega predstavnika izdati naredba za privod, pripor ali za preiskovalni zapor, katere mere so sicer predvidene po §§ 111 do 122 Kp. v rednem kazenskem postopanju.

Preiskava stanovanja in osebe. Kdaj je preiskava stanovanja in osebe dopustna, in kateri organi jo smejo odrediti, določujejo določbe §§ 135 do 137 in 139 Kp. Iz besedila čl. 75 ust. ne sledi, da bi preiskava delegatovega stanovanja bila dopustna brez zakonite pooblastitve, tako da se more zaključiti pravno pravilo, ki ga je izrekel

¹ Primeri zalotitve pri dejanju so naštetih v § 114 Kp.

že Slobodan Jovanović v delu „Ustavno pravo“ iz leta 1924. stran 182: Ako je njegova (t. j. delegatova) ličnost nepovredna, nije njegov stan.

Ako bi se smatralo, da ustreza nasprotno pravilo ustavnemu predpisu, potem se preiskava stanovanja niti takrat ne bi mogla izvesti, ko delegat sam ni obdolženec, marveč se v njegovem stanovanju skriva druga oseba kot storilec ali soudeleženec, ali se nahajajo v delegatovem stanovanju iz kaznivega dejanja izvirajoči predmeti. (§ 156 Kp.). Pač pa se na delegatu samem ne more izvršiti osebna preiskava, ki govori o njej § 157 Kp.

Kakor že omenjeno, je tudi zasliševanje delegata v kazenskem postopanju nedopustno. S tem rednim zasliševanjem pa ni istovetiti zaslišanje, ki ga je po § 158 Kp. izvršiti pred pričetkom hišne preiskave. To predhodno zaslišanje je smatrati za dopustno, ker bi se sicer kršil formalni predpis, kako je vršiti preiskavo.

Logično je, da se kazensko postopanje, ki se je zoper delegata dopustno pričelo, potem nemoteno nadaljuje po predpisih Kp. Zato se morejo v teku tega postopanja radi vzdrževanja discipline izreči tudi zakonito predvidene disciplinske kazni (denarna kazen, pripor), ne da bi bilo treba za to kake nove pooblastitve.

Primeri, da se daje dovoljenje za nadaljevanje že pričetega kazenskega postopanja, so naštetih v čl. 75 ust. Sem spada torej primer, ko se zaloti narodni predstavnik na samem dejanju zločina ali prestopka, in primer, da se v kazenskem postopanju, uvedenem zoper njega pred izvolitvijo, še ni izdala izvršna razsodba. Ako pa se je že izdala izvršna razsodba, zbornica sama na sebi ne more ustaviti izvrševanja; v danem primeru bi se odložitev izvršilne razsodbe dala doseči le na osnovi predpisov zakona o izvrševanju kazni na prostosti z dne 16. februarja 1929. § 14., toda le za tam predvidene smrtne primere v družini nar. predstavnika.

Upravno kazniva dejanja. Vprašanje ali je raztegniti imuniteto delegata tudi na upravno kazniva dejanja, je v raznih državah različno rešeno.² S stališča veljavnega prava je to vprašanje za našo državo potrditi za kazniva dejanja, izvršena izven izvrševanja mandata, dočim je za dejanja, zakriviljena v izvrševanju mandata, spričo besedila čl. 74. ustave predvideno samo ev. sodno kazensko postopanje.

² Tega vprašanja Jovanović v „Ustavnem pravu“ ne obravnava.

To pravilo utemeljujem tako-le: Člen 75 ust. govori o kaznivih dejanjih sploh, torej ne samo o kaznivih dejanjih, ki jih preganjajo sodišča. Sodno kazniva dejanja je smatrati v primeri z upravno kaznivimi dejanji za maius, saj je glede prvih predvidena tudi smrtna kazen ali dosmrtna robita. To dokazuje, da je s sodno kazenskimi pravili zaščiteni pravni red v danem primeru važnejši od onega, ki ga varujejo pravni predpisi o upravno kaznivih dejanjih. Ako je pa celo za sodno kazniva dejanja predpisana modifikacija v postopku, mora to po načelu a maiore ad minus veljati tembolj za upravno kazensko postopanje.

Sicer pa imamo za izrečeno pravno pravilo, da se razteza senatorska in poslanska imuniteta tudi na upravno kazniva dejanja, posredno avtentično tolmačenje čl. 75 ust. v § 109 zak. o poslovnem redu senata in narodne skupščine, ki se glasi: Odredbe predhodnega člana ne veljajo za pozive pred sodišče in ostala oblastva in za izvršbo sodnih in upravnih odločb v zasebno pravnih sporih.

Ako smo osvojili gornje pravilo, potem moramo izvajati, da se upravno kazensko postopanje zoper narodnega predstavnika brez pooblastitve zbornice sploh ne more pričeti, torej niti v primerih zalotitve na samem dejanju. Smatrati se mora namreč, da je v čl. 75 ust. in v § 108 že imenovanih zakonov o poslovnem redu uporabljeno pravno besedilo, „ako se zaloti na samem dejanju zločina ali prestopka“, striktno razumeti, in da gre torej le za zločina in prestopke, ki jih skladno s § 15 Kz. preganjajo sodišča. Imenovane zakonske določbe ne govorijo nič o prekrških, ki spadajo po zakonu z dne 31. decembra 1929. Ur. l. št. 99/22 iz 1930. o začasnem podaljšanju veljavnosti zakonitih predpisov o kaznovanju prekrškov v pristojnost okrajnih sodišč. Ako zalotitev na samem dejanju v teh primerih niti sodišču ne daje pravice začeti, kazensko postopanje brez pooblastitve zbornice, mora to tembolj veljati za prekrške, ki jih kaznujejo ali jih bodo kaznovala (po zakonu o prekrških) upravna oblastva. Na tem ne spreminja nič praksa, da se za prekrške, ki spadajo v pristojnost upravnih oblastev, rabi tudi izraz „prestopki“, dasi to ni zakonsko tehnično opravičeno.

Tudi upravno sodišče v Celju je s sodbo z dne 20. oktobra 1936 A/36-11 izreklo, da se imuniteta, normirana v čl. 75 ust. nanaša tudi na upravno kazniva dejanja, ker rabi ta člen splošni izraz „kazniva dejanja“, pod katerimi pa niso mišljena samo sodna kazniva dejanja, in ker da je de-

legatu prav zoper ev. samovoljne ukrepe upravnih oblastev potrebna zakonita zaščita v njegovi svobodi.

V primeru zalotitve na samem dejanju bi moglo tedaj upravno oblastvo po mojem mnenju započeti kazensko postopanje le tedaj, ako bi isto dejanje tvorilo istočasno dejanski stan zločinstva ali prestopka in upravno kaznivega prekrška in ako se ta sme preganjati vzporedno s sodno kaznivim dejanjem (primer čl. 74. z. n. u. glede kaznivosti nespodobnega postopanja oz. ponašanja na javnem ali javnosti dostopnem prostoru, o čemer sodi upravno oblastvo).

Disciplinsko kazniva dejanja. Javni uslužbenec je podvržen razen splošnim kazenskim predpisom (sodno- in upravnopravnim) še odredbam o disciplinski odgovornosti v pogledu varovanja stanovskega ugleda in ponašanja v službi in izven nje. Zoper njega so možne v danem primeru posebne disciplinske kazni (pismeni opomin, pismeni ukor, denarna kazen, zmanjšanje prejemkov, izguba časa za napredovanje, premestitev, upokojitev in odpust iz službe).

Ker odgovarjajo upokojenci samo v zmanjšani meri za disciplinske prestopke, gre v glavnem za aktivne uslužbence. Po zakonu o volitvah narodnih poslancev za narodno skupščino dne 10. septembra 1931. Sl. l. št. 352/55 (§ 12.) in zakona o volitvi senatorjev z dne 30. sept. 1931. (§ 10.) Sl. l. št. 408/61 pa aktivni državni in banovinski uradniki ne smejo kandidirati in torej tudi ne smejo biti izvoljeni za narodne poslance ali senatorje. Tako prihajajo praktično v poštev le aktivni občinski uradniki. Za te se mora postaviti pravno pravilo, da za nje, ako so izvoljeni za senatorje ali poslance, ne velja imuniteta v pogledu disciplinskega postopanja,³ kolikor gre za dejanja, storjena izven izvrševanja mandata. Za dejanja, storjena v izvrševanju mandata, (na predmetnih sejah) pa aktivni občinski uradnik po bistvu poslanskega mandata ne odgovarja disciplinski.

To pravilo hočem utemeljiti tako-le: Aktivni občinski uslužbenci se s kandidaturo in izvolitvijo za delegata ne izključijo iz službenega razmerja, marveč traja to še dalje. S tem pa veljajo tudi nasproti njim posebni za disciplinsko postopanje predvideni predpisi. Delegat ostane torej po svoji lastni volji še podrejen vsem

³ Do enakega pravnega naziranja je prišel že Jovanović v cit. delu (stran 181.), dasi na podlagi drugačne utemeljitve, kakor jo sam razvijam.

občinskim službenim predpisom, tako da se v pogledu na konkretno izrečeno disciplinsko kazen more tudi tukaj trditi v spremenjenem smislu „volenti non fit iniuria“. Zoper aktivnega občinskega uslužbenca, ki je narodni predstavnik, se more tedaj izvršiti disciplinsko kazensko postopanje brez kake pooblastitve zbornice.

Imuniteta in zastaranje. Kaznivo dejanje, čigar preganjanje se radi cit. zakonitih določb ne more pričeti ali nadaljevati, bi moglo ostati brez kazni, ako bi zastaranje pravice do pregona teklo neprekinjeno. To zastaranje pa preprečuje v § 8 Kz. izrečena določba: Zastaranje ne teče v času, ko se po zakonu preganjanje ne sme začeti ali nadaljevati.

S tem je pri delegatih, zoper katere se za časa mandata radi neodobritve zbornice kazensko postopanje ni moglo vršiti, možno, to postopanje začeti ali nadaljevati, ko mine mandat.

III. Zaključna izvajanja.

Iz navedb v razpravi je razvidno, da gre samo za imuniteto narodnega predstavnika v kazenskih stvareh, in ako naj se v teh preganjanja kot krivec. Zato je logično, da se more on pozvati brez kake pooblastitve kot priča tudi v primerih, ko je sam udeleženec, pa se zoper njega kazensko postopanje iz v razpravi navedenih razlogov ne sme pričeti ali nadaljevati. Delegat bi mogel biti oproščen dolžnosti pričanja le v primerih, ki jih našteva § 169 Kp.

Ker je s čl. 74 ust. krito delegatovo postopanje samo na predmetnih sejah, sledi dalje iz tega, da spadajo njegova morebitna, v odmorih izvršena dejanja, med dejanja, ki jih je storil izven izvrševanja mandata.

Na postopanje v državljanskih stvareh se imuniteta sploh ne nanaša in se more tedaj postopanje v tem primeru neovirano izvesti zoper narodnega predstavnika z vsemi ukrepi (z disciplinskimi kaznimi), ki so predvideni v predpisih o civilnem postopku.

Ako govori kdo na sejah senata ali narodne skupščine, pa ni narodni predstavnik (minister, poverjeni zastopnik ministrstva), ga seveda ne krije nikaka imuniteta.⁴

⁴ Jovanović, ibidem.